

Hypolipidemika

Tento studijní materiál slouží výhradně pro výuku praktických cvičení předmětu Farmakologie II studentů VL a ZL Lékařské fakulty MU.

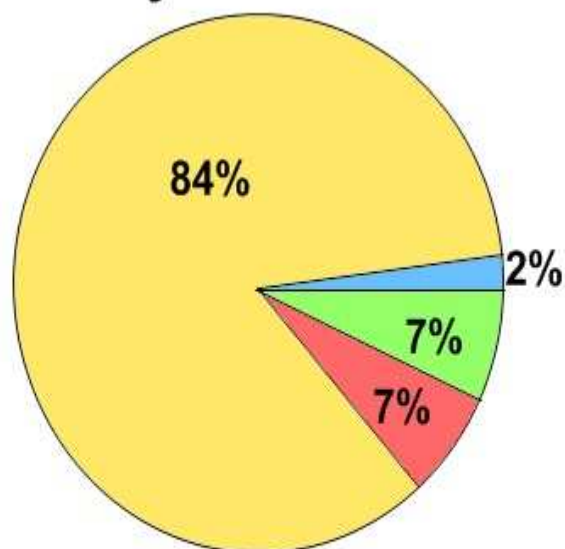
Představuje stručné podklady pro přípravu k probírané látce a osnovu pro záznam vlastních poznámek ve výuce. Vysvětlující doplnění, aktuální údaje a prohloubení obsahu jsou předmětem jednotlivých cvičení.

Základní krevní lipoproteiny

-
-
-
-
-

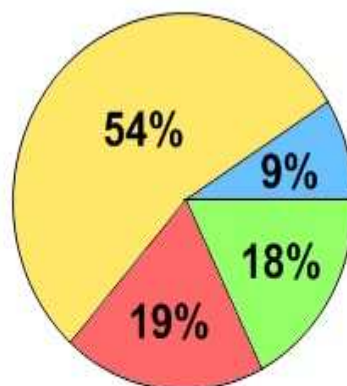
Složení lipoproteinů

Chylomikron

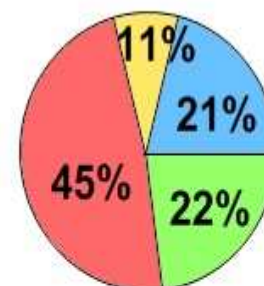
100-1000nm

VLDL

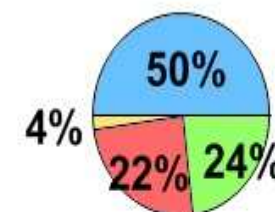
30-90nm

LDL

20-75nm

HDL

5-12nm

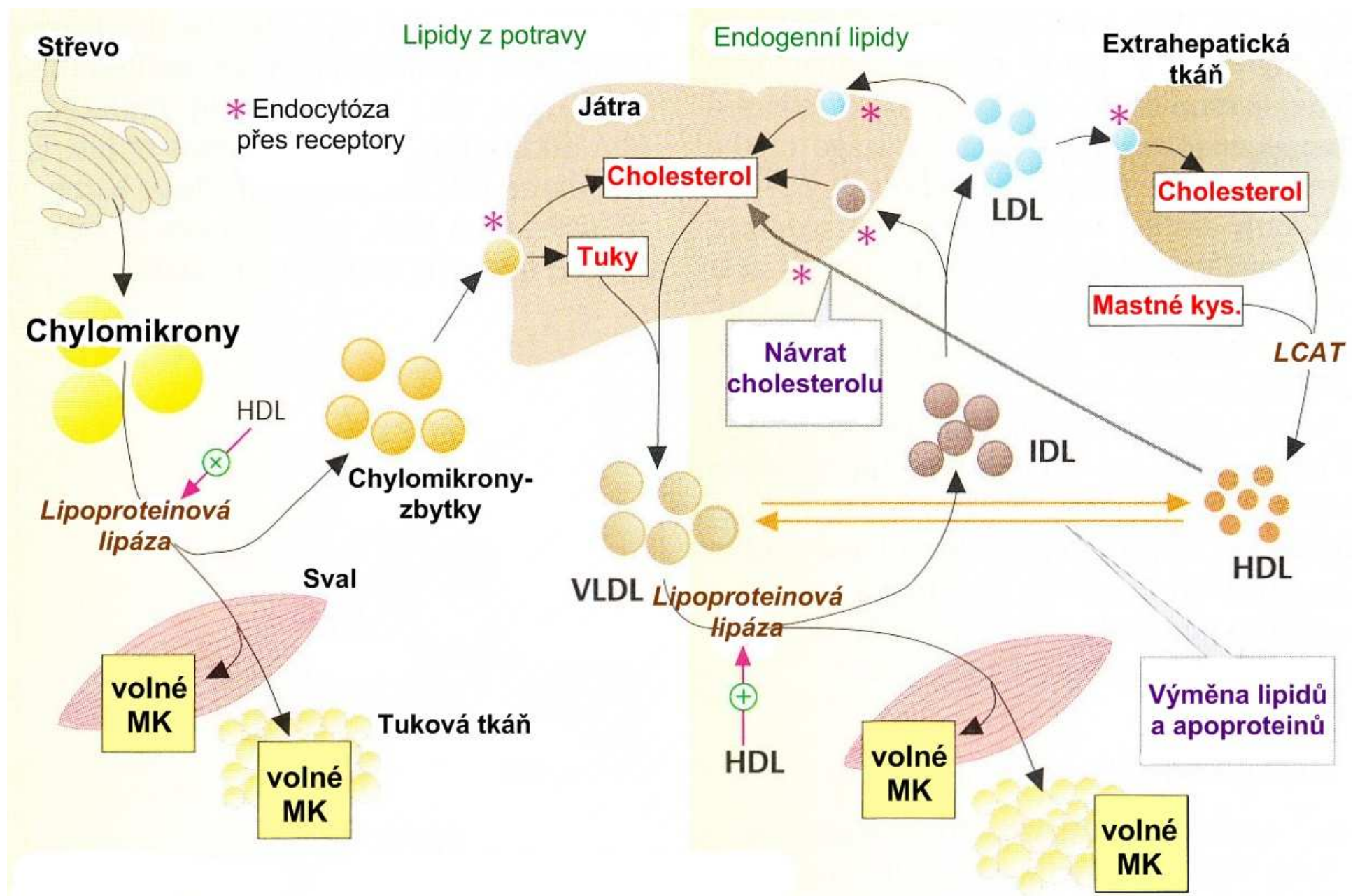
 Triacylglyceroly

 Cholesterol

 Fosfolipidy

 Proteiny

Metabolismus lipoproteinů

Dyslipidémie

- změna koncentrace cholesterolu a/nebo TG a/nebo HDL cholesterolu
  - detekce vzorků séra po 10-ti hod lačnění
- **poměr T-Ch / HDL-Ch = aterogenní index**
  - ideálně apo-B / apo-A1
  - optimální hodnota < 5
  - (< 4 u osob se ↑ KVS rizikem)
- ↑ ↑ **kardiovaskulární riziko**
  -

PLASMATICKÉ HLADINY LIPIDŮ (mmol. l⁻¹)

	normální	mírné	střední	těžké riziko
TC	< 5.2	5.2 - 6.5	6.5 - 7.8	> 7.8
TG	< 2.3	2,0 - 2.5	2.5 - 4.6	> 4.6
LDL	< 4.1	4.0 - 5.0	5.0 – 5.5	> 5.5
HDL ž	> 1.2		< 1.0	< 0.8
HDL m	> 1.4		< 1.2	< 1.0
$\frac{\text{HDL}}{\text{LDL}}$	≥ 0.25	0.2 – 0.25	< 0.2	$\ll 0.2$

Dyslipidémie

- **primární**
- **sekundární (způsobené jiným onemocněním)**

—

—

—

—

Klasifikace hyperlipoproteinémií

Typ	↑ lipoprotein	↑ lipid	Klasifikace	Vztah k ICHS
I	chylomikrony	TG	deficience LPL → <i>Familiární hypertriacylglycerolémie</i>	Žádný
IIa	LDL	Cholesterol	defekt LDL-receptoru → <i>Familiární hypercholesterolémie</i>	↑
IIb	LDL + VLDL	Cholesterol + TG	<i>Familiární / kombinovaná hyperlipoproteinémie</i>	↑
III	β-VLDL	Cholesterol + TG	<i>Familiární dysbetalipoproteinémie</i>	↑
IV	VLDL	TG	<i>Familiární hypertriacylglycerolémie</i>	↑
V	VLDL + chylomikrony	TG	<i>Smíšená hypertriacylglycerolémie</i>	↑ ?

HYPOLIPIDEMIKA

Účel aplikace:

- prevence infarktu myokardu
- prevence dalších komplikací (iktus, ICH periferních cév)

Hlavní účinek:

- profylaktické snižování tvorby aterosklerotických plátů zužujících cévní lumen

Rizikové faktory u hyperlipidemie:

- ✓ vysoká hladina CH a lipidů v krvi (z diety, synt. *de novo*)
- ✓ vysoký TK
- ✓ kouření
- ✓ obezita, diabetes mellitus
- ✓ sedavý způsob života

Režimová opatření

- zákaz kouření, pravidelná fyzická aktivita a dietní opatření
  - snížení nadváhy, obsahu tuků ve stravě (především živočišných) a zvýšení obsahu přijímané vlákniny

Léčiva dyslipidemií

1. snižující plazmatický cholesterol

- snižují intestinální (re)absorpci žlučových kyselin/cholesterolu
  - **IONTOMĚNIČE, EZETIMIB**
- inhibující syntézu cholesterolu a VLDL
  - **STATINY, KYS. NIKOTINOVÁ**
- zvyšující clearance cholesterolu
  - **PROBUKOL**

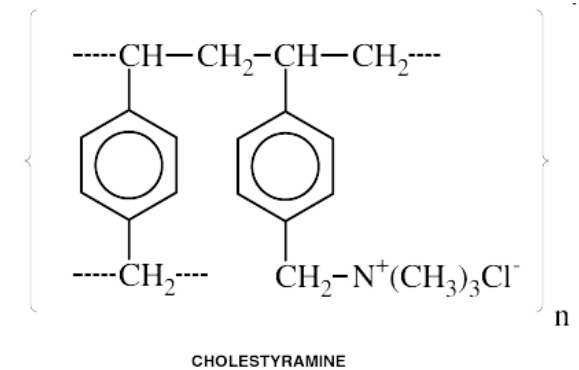
2. snižující plazmatické TG

- ovlivňující syntézu VLDL
  - **KYS. NIKOTINOVÁ**
- ovlivňující konverzi plazmatických lipoproteinů
  - **FIBRÁTY**

1. Léčiva ↓ plazmatický CH

- a. snižující intestinální (re)absorbci žlučových kyselin / CH
  - **IONTOMĚNIČE**
  - **EZETIMIB**

- b. inhibující syntézu CH a VLDL
  - **STATINY**
  - **KYSELINA NIKOTINOVÁ**

- c. zvyšující clearance CH
  - **PROBUKOL**

IONTOMĚNIČE (pryskyřice)

cholestyramin, colestipol, colesevelam

- syntetické pryskyřice, které ve střevním lumen **vážou**

žlučové kyseliny

- 1g naváže 100 mg

→ ***snížený návrat ŽK do jater***

→ **zvýšená syntéza ŽK z cholesterolu (aktivace 7- α -hydroxylázy)**

→ **zvýšené vychytávání LDL játry (up-regulace LDL-receptoru)**

→ mobilizace cholesterolu z tkání a odstranění z krve

- kombinace se ...

Iontoměniče (pryskyřice)

FK: nevstřebávají se (1 mil. D), nemetabolizují se

→

NÚ: časté a komplikují léčbu (hlavně spolupráci pacienta)

- zácpa, nadýmání, malabsorbce vit. K, suchá, olupující se kůže
- ↑ TAG, ALP, transamináz
- interakce se současně podanými léčivy - ↓ biol. dostupnosti
  - 1 hod před nebo 4 hod po pryskyřicích (vazba ve střevě !)
- colesevelam má nejnižší NÚ

○ použití také **při obstrukci žlučových cest** pro ↓ koncentrace
ŽK

EZETIMIB

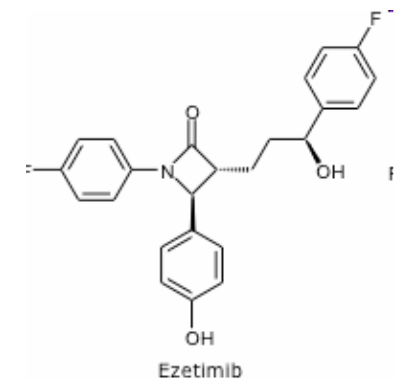
- **inhibitor střevní absorpce** všech sterolů (fyto- a cholesterolu) prostřednictvím blokády transportního proteinu* → snížený přísun cholesterolu ze střeva do jater
- **základní účinek: snížení LDL**
- **synergie se statiny** (při současném podání – redukce LDL až o 25%)

FK: p.o. rychlá absorpce, konjugován na aktivní glukuronid

- enterohepatální cirkulace - dlouhý $T_{1/2}$ (22 hod), z 80% vylučován žlučí

NÚ: bolesti hlavy, GIT dyskomfort

- nelze kombinovat s iontoměniči

*Niemann Pick C1 Like 1 (NPC1L1)

STATINY

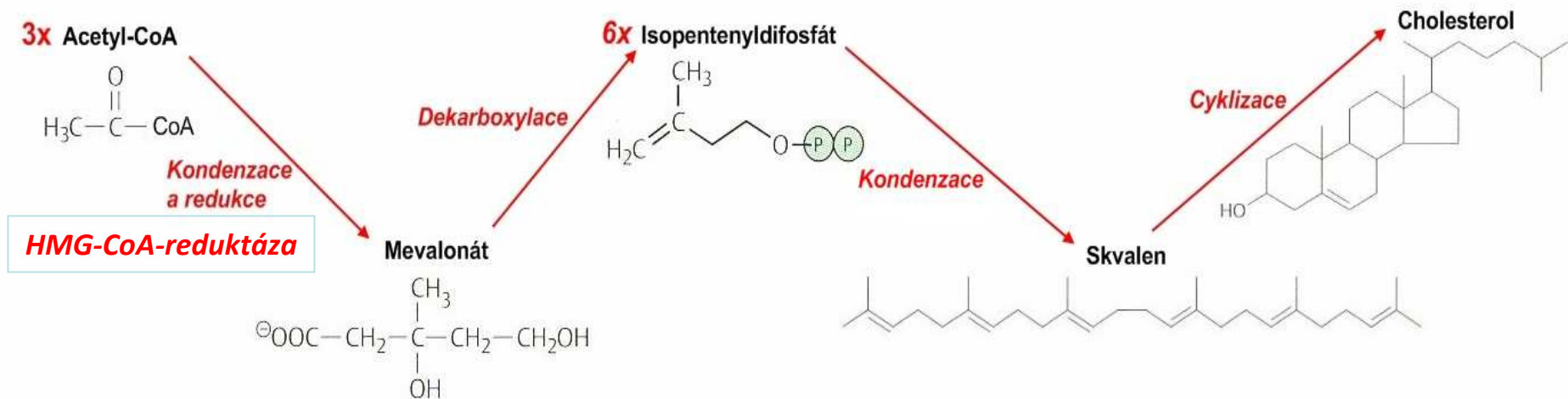
- *simvastatin, lovastatin, fluvastatin, pravastatin*
- *atorvastatin, rosuvastatin* (dlouhodobé půs.)

MŮ:

- ↓ cholesterolu v hepatocytech
- ↑ **syntéza LDL-receptorů** v játrech (up-regulace LDL rec.)
- ↑ **vychytávání** cholesterolu játry
- ↑ **clearance LDL**

Syntéza cholesterolu

STATINY

FK: lova- a simvastatin proléčiva

- 30% absorpce ze střeva
- výrazný **first-pass effect** v játrech
  - metabolizovány hlavně CYP3A4 a 2C9 (u novějších)
  - inhibicí CYP3A4 (např. ketokonazolem, makrolidová ATB, fibráty...) → kumulace a projevy toxicity
  - simvastatin metabolizován pouze na CYP3A4 –↑ riziko interakcí !
- koncentrovány v játrech
- vyluč. žlučí; pravastatin vylučován také ledvinami

STATINY

I: hypercholesterolémie se ↑**LDL** (snižují při monoterapii o cca 40 %)

- v kombinaci s iontoměniči – snížení **LDL až o 60%**

▪ **pleiotropní (extralipidové) účinky statinů:**

-
-
-

KI: gravidita, laktace, děti (omezené zkušenosti), jaterní onemocnění.

STATINY

NÚ: jaterní poruchy: ↑ aktivity transamináz a kreatinkinázy (nutno monitorovat!)

- **myozitidy kosterních svalů** (0,5% pacientů) může vést až k **rhabdomyolýze a selhání ledvin** (*nejvíce po kombinaci simvastatin + gemfibrozil; obecně s FIBRÁTY a inhibitory CYP3A4*)
- **interakce!!**

INTERAKCE s léčivy, jež mohou ovlivnit koncentrace statinů

CYP 450	účinek	léčiva
inhibice 3A4	↑ plasmat. konc. statinů	cyklofosfamid, cyklosporin, diazepam, ketokonazol, kodein, nifedipin, verapamil, lidokain, grapev ý džus . . .
indukce 3A4	↓ plasmat.konc. statinů	barbituráty, karbamazepin, fenytoin, rifampicin, primidon . . .
inhibice 2C9	↑ plasmat.konc. fluvastatinu	amiodaron, cimetidin, fluoxetin, izoniazid, ketokonazol, metronidazol . . .
indukce 2C9	↓ plasmat.konc. fluvastatinu	barbituráty, karbamazepin, fenytoin, rifampicin . . .

KYSELINA NIKOTINOVÁ (niacin)

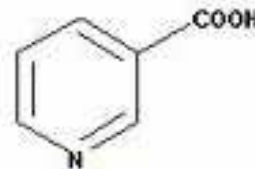
- deriváty: *acipimox, xantinol nikotinát*

MÚ: snížení syntézy TG (až o 60 %) – *ne plně objasněn*

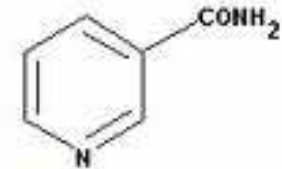
- ↓ VLDL z jater → následně i LDL,
- nutné ↑↑ dávky než při suplementaci vitamínu

FK: rozpustný ve vodě, p.o. snadná absorpce, mtb. v játrech, exkrece ledvinami

I: všechny dyslipoproteinémie (snižuje hladinu TG až o 60% a CH o 15-30%)

Kyselina nikotinová

Nikotinamid

KYSELINA NIKOTINOVÁ (niacin)

NÚ: typický **rash fenomén** – časem vymizí

- **kožní** zarudnutí (nejvýraznější na hlavě, krku a horní části trupu - uvolňování PGD₂)
- **pruritus** (mírní podání ASA)
- hyperurikémie (KI dna), GIT obtíže, hyperglykémie, glykosurie
- *reg. pouze **kombinace s laropiprantem** (antagonista PGD₂ rec. - zabrání rash fenoménu!!!)*

PROBUKOL

MÚ: vytváří **strukturně pozměněný LDL** → **odstraňován rychleji** z oběhu než normální LDL

- **antioxidant** -brání vzniku oxidovaných LDL, a tím **vzniku pěnových buněk**
- ↓ HDL!
- snížení LDL-cholesterolu o 15 – 20%

FK: špatná absorpce z GIT

- vysoká liposolubilita → **eliminace několik týdnů** po ukončení léčby

NÚ: GIT potíže (průjem aj.), bolesti hlavy, závratě

2. Léčiva ↓ plazmatické TG

a. ovlivňující syntézu VLDL

➤ **KYS. NIKOTINOVÁ**

b. ovlivňující konverzi plazmatických lipoproteinů

➤ **FIBRÁTY**

- normální plazmatické koncentrace TG – 2 mmol/l (1,7)
- ↑↑ **konc. TG – riziko pankreatitidy**
- **středně** ↑ koncentrace TG v kombinaci s plazmatickou koncentrací **HDL pod 1 mmol/l – riziko rozvoje aterosklerózy**
- **mírně** ↑ TG - **dieta + ω3 PUFA**

FIBRÁTY

fenofibrát, ciprofibrát, bezafibrát
(*gemfibrozil, klofibrát*)

MÚ: *agonisté jaderných PPAR- α * rec.* - **inhibují produkci VLDL játry a**

↑ katabolismus VLDL (↑ aktivity LPL)

- ↓ cirkulujících VLDL (TG) o 35% → ↓ celkového a LDL-cholesterolu
- mírně ↑ **HDL** (pokles TG uvolní kapacitu HDL pro vazbu esterů cholesterolu)

I:

- kromě **familiární hypertriglyceridémie** (typ I - deficiencie LPL)

FK: dobrá absorpce ze střeva, ↑vazba na bílk., **enterohepatální** cirkulace, exkrece hlavně **ledvinami**

*peroxisome proliferator-activated receptors

FIBRÁTY

NÚ: nauzea, zvracení, riziko vzniku žluč. kamenů
(↑CH ve žluči), myalgie, únava

– **nebezpečné myozitidy až rhabdomyolýza,**

arytmie – ↑↑↑ riziko se statiny!

– **klofibrát- chronická toxicita (cholelitiáza, ↑
celkové mortality)**

KI: jaterní postižení, ↓ renálních fcí

OSTATNÍ HYPOLIPIDEMICKY ÚČINNÉ LÁTKY

- **ABSORBOVATELNÉ**
  - esenciální fosfolipidy
  - vitaminy C a E
  - magnesium
  - heparinoidy

- **NEABSORBOVATELNÉ:**
  - neomycin
  - rostlinné steroly – sitosterol, sitostatol
  - medicínální uhlí
  - vlákniny v dietě